

ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Β'

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 10 του Ὀκτωβρίου 1904

ΤΡΑΠΕΖΑ : Ὁδὸς Οἰκονόμου ἀριθ. 4

ΑΡΙΘ. 117

ΤΟΥ ΜΑΝΩΛΙΟΥ Η ΣΚΟΥΦΙΑ

Ἐπείσε ὁ Σιμόπουλος καὶ μᾶς ἦρθε ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ὁ Καλογερόπουλος. Ὁ πρῶτος, οἰκονομολόγος μὲ πατέντα. Ὁ δεύτερος, δικηγόρος. Τί ἔχει νὰ κάνει αὐτό; Μερικοὶ εἶπαν—κι ἄδικο δὲν ἔχουνε— πὼς καλύτερα ποῦ δὲν εἶναι οἰκονομολόγος ὁ καινούριος Ὑπουργός. Ἔτσι, λένε, δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ κάνει καμιά καινούρια σύμβαση μὲ τὴν Βιομηχανικήν. Ἄλλοι—κι αὐτοὶ δίκιο ἔχουν—βρῆκαν πὼς ἡ ἐκλογὴ αὐτὴ ἦτανε παραπολὺ φυσική. Ἀφοῦ γίνονται ὑπουργοὶ τῶν Ναυτικῶν δικηγόροι, ὑπουργοὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ἄνθρωποι ἄεργοι, δίχως ὀρισμένο ἐπάγγελμα, ὑπουργοὶ τῆς Παιδείας, Στάθδες, ὑπουργοὶ τῶν Στρατιωτικῶν—δὲν ἔγιναν ἀκόμα, μὰ μπορεῖ νὰ γίνουν αὐριο μεθαῦριο—σαλεπιτζήδες, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ κ' ἓνας δικηγόρος, ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν;

Ἄξιος λοιπὸν κι' ὁ κ. Καλογερόπουλος. Μία τρούπα στὸ νερό πρόκειται κι αὐτὸς νὰ κάνει. ὅπως κ' οἱ ῥι προκατόχοι του, μερικοὺς καινούριους φόρους ἴσως πρόκειται νὰ βάλῃ, καινούρια πτώχεψη ἴσως πρόκειται νὰ κηρύξῃ, καὶ γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτὴ δὲ χρειάζεται καμιά ἐξειδίκτητα. Μπορεῖ νὰ τῆνε κάνει κι ὁ Σακκουλές, ἂν τότε θρονιάσουν στὸ ὑπουργεῖο κι ἂν τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ πηγαίνει καροτσάδα χάρισμα.

Ἐκεῖνοι, βλέπετε, ποῦ ψηφίσανε τὰ προσόντα, δνειροπολοῦσαν ὅλοι νὰ γίνουνε μιά μέρα ὑπουργοί. Γι' αὐτὸ δὰ καὶ τὴ θέση τοῦ ὑπουργοῦ τὴν ἀφήσανε δίχως προσόντα. Φτάνει νᾶσαι βουλευτής, ἢ καὶ βουλευτής σὰ δὲν εἶσαι, φτάνει νᾶσαι τρανὸς κομματάρχης, καὶ μιά χαρὰ γίνεσαι ὑπουργός. Ἄνευ πολλῶν στενοχωριῶν, ποῦ συνειθίζει νὰ λείῃ καὶ κάποιος χωρατατζής.

Διὰ ταῦτα, κάθε κρίση γιὰ τὸν καινούριο ὑπουργό μας, περιττή: Νὰ μᾶς ζήσει μονάχα καὶ νὰ μᾶς φορτώσῃ καινούριους φόρους στὴν ράχη μας. Καμιά ἄλλη ἀπαίτηση δὲν ἔχουμε.

Θέλουμε μονάχα νὰ ποῦμε κάτι ποῦ βλέπουμε κάθε τόσο καὶ ποῦ δὲν μπορούμε νὰ τὸ χωνέψουμε. Κάθε φορὰ ποῦ θὰ γίνῃ καινούριος ὑπουργὸς ἢ ποῦ θάλλάξῃ ὁλόκληρο τὸ ὑπουργεῖο, ὁ κοσμάκης θαρρεῖ πὼς κ' αὐτὸ γίνε-ται καὶ μιλάει γι' αὐτὸ καὶ τὴ σχολιάζει, καμιά φορὰ δὲ πιστεύει πὼς μὲ τὸ ἄλλαγμα τῶν προσώπων θάλλάξῃ κ' ἡ τύχη του.

Τέτια παρόδοξη συγκίνηση, σὰς τὸ ξομολογούμεσθε, δὲν τῆνε δοκιμάσαμε ἀκόμα, γιὰ τὸ θυμόμασθε, πᾶνάθεμά τονε, πάντα τὸν Μανωλὶδὲ μὲ τὴ σκούφιά του

Ἄλλαξε ὁ Μανωλίδης

καὶ φέρεσε τὴ σκούφια του ἄλλωθς.

Μανωλίδης πάντα ὁ Ρωμιὸς καὶ συχνουκου-

νάει τὴν ἰδία σκούφια πάντα στὸ κλούβιο κεφάλι του. Πότε τῆνε φορεῖ ἱστία, μὲ Σιμόπουλο. Πότε στραβά, μὲ Καλογερόπουλο. Πότε μπροστά, μὲ Θεοτόκη. Πότε πίσω, μὲ Ντεληγιάννη. Ἡ ἰδία σκούφια πάντα, στὸ ἴδιο κλούβιο κεφάλι φορεμένη.

Γι' αὐτὸ καὶ τὸ κατόρθωμα τῆς «Ἐστίας» δὲν εἶναι μεγάλο κι ἀξιοθαύμαστο γιὰ τὴν ἔρριξε τὸν Σιμόπουλο. Κι ὅλο τὸ ὑπουργεῖο νᾶριχνε,

σπολλάττη δὲ θὰ τῆς λέγαμε. Τὸ κατόρθωμά της εἶναι καὶ μένει μεγάλο γιὰ τὴν ἀπόδειξε ὁλοφάνερα στὸ λαὸ πὼς ὑπουργοὶ καὶ τραπεζίτες ἐκμεταλλεύονται ἀτιμώτατα τὰ πιδ ἱερά του πράματα καὶ τοῦ σταίνουν παγίδες πατριωτικές—σὰν τὸ λαχεῖο τοῦ στόλου—γιὰ νὰ τοῦ σουφρὸνουνε μὲ μαστοριά τὸν παρὰ του.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΣΑΝΣΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑ *

Ὁ καθηγητὴς Krumbacher στὸ νέο του βιβλίον συμπεραίνει καὶ κείνος, ὅτι ἡ φιλολογικὴ μας γλῶσσα πρέπει νὰ συμφωνεῖ μὲ τὸ γλωσσικὸ αἰσθημα τοῦ λαοῦ, πρέπει νὰ πηγάζῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴ, πρέπει νᾶχει ζήσει τὴ ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ τότες μόνο, λέγει, δυνατόν εἶναι νὰ συστηθεῖ ἐθνικὴ φιλολογία, νὰ ὑπάρχῃ ἐθνικὴ ποίηση, νὰ αἰστανθούμε τὴν καλλιτεχνικὴν ὡραιότητα καὶ νὰ τὴν παραστήσουμε. (1) Συγκρίνει κ' ὅλας τὴν καθαρῆς μὲ τὴν Λατινικὴν τοῦ μεσαιῶνα, καθὼς καὶ μὲ ἄλλες Ἀσιατικὰς ἢ Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας ποῦ παρουσιάζουν φαινόμενα ἀνάλογα μὲ τὴ γλωσσικὴ κατάστασίν μας, (2) δὲν ξέρομε ὅμως γιὰ τὴν ἐπερίλαβε στὴν ἐρευνά του καὶ τὴν Ἰνδικήν, ποῦ, καθὼς χωρὶς ἀμφιβολία καλῆτέρα μας θὰ γνωρίζῃ, δέχνη σημαντικὰς ἀναλογίας μὲ τὴ ζωὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἀπὸ τὴν πρῶτην ἀρχὴν μέχρι σήμερα.

Τὸ ὅτι σὲ μίαν τέτοια γλῶσσα, ἴσια ἴσια ὅταν ἦτουν χωρισμένη ἀπὸ τὴν ζωντανὴν λαλιὰ τοῦ λαοῦ, ἐβλάστανε μίαν τεράστιαν φιλολογίαν, ἐκάρπησαν ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως, ἐκαλλιεργήθη καθεῖς εἶδος ποίησης, φαίνεται νὰ ρίχνῃ ἀπὸ τὰ θεμέλια τὰ συμπεράσματα τῶν ὁπαδῶν τῆς δημοτικῆς μας, ἀφοῦ μάλιστα πολυχρόνιον εἶναι ἡ ζωὴ τῆς σανσκριτικῆς, ποῦ οὔτε σήμερα ἀκόμη τελειωτικὰ δὲν ἐνεκρώθη, ἀλλὰ μένει ἡ λειτουργικὴ τῆς βραχμανικῆς θρησκείας κ' ἐκείνη κάνει νὰ φαίνεται ἓνα τὸ πολύσπορο Ἰνδικὸ ἔθνος, ἐνῶ μιλεῖ,

*) Στὴ μ. τοῦ «Νοῦμας»: Ἡ ἐπιστημονικὴ διατριβὴ τοῦ συνεργάτη μας κ. Κωστ. Θεοτόκη, ποῦ ἀφιερῶναι ὅλην τὴν ζωὴν ἐπὶ μελέτῃ τῆς σανσκριτικῆς γλώσσας καὶ τῆς Ἰνδολογίας, ἐπρόκειτο νὰ τυπωθεῖ τὸν περασμένο Δεκέμβριον μὲ τίς γελοῖας ταραχὰς τῆς «Ὁρίστειας» ἐπὶ τὴν «Κριτικὴν». Τὸ περιοδικὸν αὐτὸ τότες ἴσα ἴσα ἔπαψε νὰ βγαίνει καὶ τὸ ἔργο τοῦ κ. Θεοτόκη ἔμεινε ἀτόπωτο. Τὴ μελέτη αὐτὴν εὐχαριστῶς καὶ μεγάλην τῆνε δημοσιεύουμε σήμερα.

καὶ μιλοῦσε στὲς διάφορες ἐποχές, διάφορα τοπικὰ ἰδιώματα. (3)

Τρεῖς μορφὲς ξεχωρίζονται ἐπὶ τὴν σανσκριτικὴν: ἡ βαιδική, ἡ ἀρχαίαν σανσκριτικὴν, καὶ ἡ κλασικὴ σανσκριτικὴ.

Εἶνε γνωστὸ πὼς οἱ περισσότεροι λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοῦ Ἀσιατικοῦ γενιοκρατιῶνται ἀπὸ μίαν μόνον φυλὴν, τὴν Ἰαπετικὴν, καθὼς τὴν ὀνομάζει ὁ σοφὸς μεταφραστὴς τῆς Γλωσσικῆς τοῦ Whitnay (4) καθηγ. Κατ'ζηδᾶκης, καὶ πὼς ἓνας κλάδος τῆς φυλῆς αὐτῆς ἀφοῦ ἐιδάσθηκε τὰ βουνὰ ποῦ χωρίζουν τὴν Ἀριανὴν ἀπὸ τὴν Ἰνδία, ἐκατοίκησε εἰς τὰ βερειοδυτικὰ τῆς μέρη, τὴν Πέντε ποταμίας, καὶ γὰρ γὰρ ἐκυρίεψε τὸ Ἰνδοστὰν ὅλο.

Τὸ ἀρχαιότερον μνημεῖον τοῦ Ἰνδικοῦ λαοῦ, ποῦ εἶνε κ' ὅλας τὸ ἀρχαιότερον τῆς Ἰαπετικῆς ὁμοειδίας (5) εἶνε ἡ συλλογὴ τῶν Βαιδικῶν ὕμνων, τὸ ἅγιον βιβλίον τῆς Ἰνδικῆς θρησκείας. Οἱ ὕμνοι τοῦτοι εἶνε γραμμένοι σὲ γλῶσσα πολὺ συγγενικὴ μὲ τὴν παλαιὰν Περσικὴν, καὶ, καθὼς ἀπόδειξε ὁ Muir, (6) αὐτὴ ἦτουν ἡ λαϊκὴ τῶν Ἀρίων στοὺς πρῶτους αἰῶνες ποῦ ἐκατοίκησαν τὴν Ἰνδία. Ὁ Βαιδικὸς τραγουδιστὴς ψάλλει, τὴ μεγαλοδυναμίαν τῶν θεῶν, τὴ γονιμότητα καὶ τὴν ὁμορφάδα τῆς γῆς, τῶν ἀγελάδων τὴν καλωσύνην κρᾶζει τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἀοράτου γιὰ τὸ λαὸν καὶ γιὰ τίς γέννας τῆς ἀγελάδας, καὶ ὅλα σὲ γλῶσσαν ἀπλή, μεγαλόπρεπην καὶ ἀβίαστην, ὅσο μόνο μίαν ζωντανὴν καὶ φυσικὴν λαλιὰν μπορεῖ νὰ εἶνε. Οἱ ὕμνοι ἀναβρῶνται ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια τοῦ λαοῦ ποῦ ἦταν ἀσπούδατος ἀκόμα κ' ἐζοῦσε ἀπὸ τὴν ἐργασία τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τὰ ζωντανὰ του. Μόνον ὅ,τι μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ποιητικὴ συνέπαρση, μερικὲς τολμηρὲς μεταθέσεις, μερικὲς ζητημένες παρομοιώσεις, (7) αὐτὰ μπορεῖ νὰ διαφέρ-

‘Ο Κωσταντίνος. Περίεργο ! Παντού ἡ ἴδια κουβέντα. Ἐμεῖς λοιπόν, ναί ἡμεῖς. Ὁ λαὸς αὐτὸς ἔχει τὴ σπίθα μέσα του ποὺ ἀνάβει μονομιάς. Ἡ δόξα, Ἑλένη, ἄρχισε πιά νὰ τοῦ χαμογελά. Ναί ! Οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες εἶταν ἡ χολυμπήθρα τοῦ Σιλωάμ, ποὺ μᾶς ἔδειξαν, πῶς ὅλο τὸ σπρίγος, πῶς ὅλη ἡ ζωὴ κατέχει ἀκόμα καὶ πάντα τὴ γῆ τοῦ Λεωνιδῶν καὶ Μποταρῶν. Τὸ κακόν, Ἑλένη, εἶναι περαστικό. Τὸ κακὸ τὸ χύνουν οἱ κυβερνήτες τοῦ λαοῦ. Νὰ καταστρώσουμε τὸ σχέδιο μιᾶς νέας πολιτικῆς βάσεως, στὶς ἐσωτερικὲς, προπάντων στὶς ἐξωτερικὲς σχέσεις νὰ τὸ πρόγραμμα ἐνὸς ποῦ πονεῖ τὴν πατρίδα. Σὲ παρακαλῶ. ἔγωγ, βλέπεις, δὲν εἶμαι ἀπὸ τοὺς ἄντρες ποὺ δὲν λογαριάζουν τίς γυναῖκες τους. Σὲ συγχωρονῶ, βλέπεις, πάντα στὶς σκέψεις μου καὶ πάντα ἀκούω τὴ γνώμη σου.

ξίμο με τους τοπογένητους ή Βαϊδική θρησκεία των Ινδοκρίων μεταμορφώνεται, οι παλαιοί θεοί λησμονιώνται ή ξεπερνούν σε δεύτερη θέση, ή λατρεία χάνει τον πατριαρχικό της χαρακτήρα, οι θυσίες, οι εύλογίες και το πιστό του Σώμα δε φτάνουν πια να εύχρηστηθούν τις νέες θέσεις της καυτής ζωής που μπάνουν στη θρησκεία και καθώς μεταρρυθμίζεται ή Βαϊδική θρησκεία, έτσι, και το ίδιο μας ενδιαφέρει ιδώ, μεταρρυθμίζεται και ή γλώσσα.

Από την όμιλία των άρχων παίρνει καινούρια στοιχεία, ρίζες που αντίστοιχες δεν έχουν στα έπιλοιπα Ιαπετικά ιδιώματα, χάνει παλαιότερους τύπους στην κλίση και άποχτάει νέους φθόγγους. (18)

Φυσικά ύστερα από την άλλαγήν αυτήν ή παλαιότερη μορφή γίνεται δυσκολοαγροίκητη, αλλά για τουτό ο λαός δε χάνει το σέβας γι' αυτήν που μένει ή γλώσσα της προσηκής του. Και ίσια ίσια τότε ακόμα ένας λαός σέβεται περισσότερο τα βιβλία της θρησκείας του όταν το λεχτικό της σκεπάζεται με το μυστήριο. Το κλέται πως κάθε λέξη έχει και μυστική σημασία και θαυματουργική δύναμη. Το μυστήριο συμφωνεί με το θρησκευτικό αίτημα και ο λαός θέρε βελή σέβας γι' την προσηκή κληρονομία, που την στοχάζεται άμύλητο και ιερή και μυστική φυλής του. Για τουτό, μ' όλη την άλλαγή, ή ιερτική τάξη δε χάνει τίποτα από την έπιρρή της. Πρέπει κι' όλος να μη λησμονηθεί, ότι οι Βραχμάνοι, έχτες όπου είχαν γυναικόμενον το νομ και σοφία, ήταν ή έδειχνόνταν και ένάρετοι, έδιδαν την περιφρόνηση για τα πράματα του κόσμου, έπαρδινόνταν στη σπουδή, και με αξιοθαύμαστη κατρεία στην άσκηση. Και το φέριμο αυτό άνόμωνε τη θέση τους και έμαγλωνε την έξουσία τους. Αυτοί είχαν καταντήσει οι μόνοι που έκαταλάβαιναν τους Βαϊδες; ήταν ιατροί, νομικοί, κριτές, θυσιαστές; έδιδαν στες πολυάριθμες βραχμανικές σχολές τους βαιδες και την έρμηνεία τους, τα ιστορικά που με τον καιρό είχαν λησμονηθεί, έξηγουσαν τις γραμματικές και γλωσσικές άνωμαλίες, ακόμα και ή προσοχή που είχε έλλαξει ήταν ένα από τα μαθήματα και όχι το πλιό λησμονημένο. Τέλος από τις βραχμανικές εκείνες σχολές έβγχαν θεολογικά συστήματα και μεταφυσικές θεωρίες που έζέταζαν την κοσμογονία, και με τον τρόπο της φιλοσοφικής έρευνας έπροσπαθούσαν οι βραχμάνες να συναρμολογήσουν τα διάφορα θρησκευτικά δόγματα, και στες προσπάθειες αυτές έκυριαρχούσε πάντα ή ήθική ιδέα ότι ο κόσμος είναι ένα πρόσκαιρο κακό, ότι ή εύτυχία δε βρίσκεται παρά στην

άρνηση της ζωής, στην άγαθότητα, στο σπλάχνος για όλα τα ζωντανά, ότι ή άμαρτία γίνεται αίτια νέας γέννησης στον κόσμο, είτε με ανθρώπινη μορφή, είτε με μορφή ζώου ή και φυτού, και ότι για να έλεφτερωθεί κανείς, από τα δεινά της παλιγγενεσίας, του πόνου και του θανάτου, πρέπει να ζει με άυταπάρνηση, σαν άσκητής, έχοντας μόνο σκοπό την εύρεση της φιλοσοφικής αλήθειας.

Τότες έβλάστησε στην Ινδία μία όλόκληρη φιλολογία: τα βράχμανα και οι Ούπανισάδες. Τα πρώτα είναι ιστορικές, γλωσσικές, και γραμματικές έρμηνείες του Βαϊδα, οι δεύτερες δογματικές και φιλοσοφικές διδασκαλίες. Η γλώσσα τους είναι διαφορετική από την παλαιά Ινδική διαλεκτο, πρέπει όμως και αυτή να είναι λαϊκή της έποχής, άγκαλά και χρωματισμένη από τη Βαϊδική. Κατά τον αιδ. Holler (19) τούτη είναι άρχαιώτερος τύπος της κλασικής ήγουν μεταγέστερης σανσκριτικής, που έγινε έπειτα γενικός στην Ινδική φιλολογία.

Δύσκολο βέβαια φαίνεται σε μας πως μία τόσο μεγάλη φιλολογική κατρεία καθώς οι τέσσαροι Βαϊδες, τα Βράχμανα και οι Ούπανισάδες άλλους δεν έσωζόνταν παρά στο θυμητικό των ανθρώπων, αλλά πρέπει, καθώς λέγει ο Chr. Lassen, (20) να μη λησμονούμε ότι ή άσκηση κάνει θαυμάσια, και ότι και σήμερα ακόμα σπάνιοι δεν είναι στην Ινδία οι Βραχμάνες που γνωρίζουν άπ' όλο τον Βαϊδα, με τα πολύπλοκα μέτρα του και το δυσκολώτατο τονισμό του. Η διαίρεση των Ινδών σε χωρισμένες τάξεις εύκόλινε τους βραχμάνους ν' άρσιόνονται στη σπουδή των παλαιών ποιημάτων, και ό,τι μας λέγει ο Στράβωνας (21) για τους Ινδούς μαθητάδες πως περνούσαν περισσότερα από τριάντα χρόνια στα άσκητήρια των σοφών δασκάλων τους, συμφωνεί τελειωτικά με την αλήθεια. Μαλιστα κάποτε έστεκόνταν μαθητές όλη τη ζωή τους.

Και δεν είναι τούτα τα μόνα κείμενα που άποστήθιζαν οι βραχμάνοι: μία άλλη σειρά βιβλίων, που το περιεχόμενό τους είναι πάσας λογής: γραμματική, νόμοι, άστρονομία, γλωσσολογία κτλ. και που όνομάζονται σούτρα, είναι και τούτα καρπός που ώρμασε στες βραχμανικές σχολές. Άληθινά πολλά από αυτά, π. χ. τα φιλοσοφικά σούτρα, είναι μεταγενέστερα έλλα και πολλά είναι γενήματα της έποχής όταν το γράψιμο ήταν άγνωστο στην Ινδία ή δεν ήταν συχωρεμένο.

Και το ύφος τους, αν έμπορεί κανείς να όνομάσει ύφος τον συμβολικόν τρόπο τους, που μοιάζει σε άλλεβρική παράσταση (22), μας μαρτυρεί πως καμωμένα

ήταν για να άποστηθίζονται. Οι βραχμάνοι, θέλοντας με όσο το δυνατό λιγώτερα λόγια να διατυπώσουν όσο το δυνατό περισσότερες έννοιες, έφευγχαν το μνημοτεχνικό αυτό σύστημα, όπου κάθε συλλαβή σημαίνει μίαν όλόκληρη φράση. Σούτρα θα είπει κλωστή και τα βιβλία που φέρουν το όνομα αυτό είναι μία σειρά άφορισμοί, μία παράταξη από συλλαβές, που τις περισσότερες φορές δε γεννούν καμιάν άμεση παράσταση και που δυνατό δεν είναι ν' άγροικηθούν, αν κανείς πρώτα δεν γνωρίζει τη συνθηματική έννοια της κάθε συλλαβής (23) για μας τα κείμενα τούτα θάταν σκοτεινά αίνιγματα, αν δεν είχαμε να σκόλια των μεταγενεστέρων.

Από τη συντραϊκή όμως φιλολογία κανένα συμπεράσμα δε βγαίνει για τη γλωσσική κατάσταση, εξ αίτίας του συμβολισμού. Είμπορεί μόνο να είπωθεί πως ή φιλολογική γλώσσα εύρισκόταν σε άκινήσια, και πως ο συντραϊκός τρόπος ήτουν κι' άλλο έμπόδιο για το άπλωμα της βραχμανικής έπιστήμης. Άλλά δεν ήτουν ο τρόπος μόνο διαφορετικός από την κοινήν όμιλία. Με τους αιώνας, για τα ίδια εκείνα περιστατικά που έπάσκινα παραπάνω να ξεδιανώω, ή γλώσσα του λαού έλλαζε άκατάπικτα, και στην Ινδία έλλαζε περισσότερο και γλιγωρότερα παρά σε κάθε άλλο μέρος του κόσμου, γιατί άδιάκοπα έζυμόνουν με τα τοπικά ιδιώματα των βαρβάρων, που και έλησμονούσαν τις άκαλλέργητες τοπομιλίες τους έλλα και που έμπασαν στοιχείζ δικά τους στη γλώσσα των κατακτητών. Οι βάρβαροι πρωτοκάτοικοι δεν ήμπορούσαν φαίνεται να προσφέρουν τα πολλά σύμφωνα της Ινδοκρινής, και τα έλαφρά δοντόφωνα έκαταντούσαν στο στόμα τους τραχεία γλωσσόπρηφτα. (24) Η νέα τούτη φωνολογία έβασίλειε στην όμιλούμενη, ενώ στον ίδιον καιρό τα όνόματα και τα ρήματα άπλουστεύονταν στην κλίση τους. Άλλά βέβαια ή Ινδική δημοτική δεν ήτουν μία στους διαφόρους τύπους της Ινδίας ή γλώσσα των Ινδοκρίων πρέπει νάχε ιδιαίτερα τροποποιηθεί σύμφωνα με τα διάφορα ιδιώματα των εντόπιων και με τα διάφορα κλίματα. Στον ίδιον καιρό στες βραχμανικές σχολές έξακολουθούσαν να διδάχουν και να μιλούν την παλαιά φιλολογική γλώσσα άδιάφοροι για το έργο του λαού και από τότες ή βραχμανική έλλα δεν είναι παρά καθαρύουσα.

Τέτοια ήταν ή γλωσσική κατάσταση όταν έδιδαν την Ινδία ο μεγάλος άναμοφωτής της βραχμανικής θρησκείας, ο Βούδδας. (567—477 π. Χ.) Η

Η Έλένη. Από τον άντρα μου δεν έχω κανένα παρράνο.

Ο Κωσταντίνος. Η έμπιστοσύνη μας είναι ή δύναμή μας. Τι όραίο που είναι να είναι κανείς πρόεδρος μιας άναμοφωτικής κυβερνήσεως. Πως θα σου έφαινονταν έένα, Έλένη; Θέληση, θελήση κινέργεια. Όλο το σχέδιο το έχω καταστρώσει στο μυαλό μου, και σιγά σιγά θα το καταστρώσω και στο χαρτί. Άλλοτε θα σου άναλύσω πως έλπίζω στην έπιτυχία του, γιατί έλπίζω και ποθώ να ιδώ τη γυναικούλα μου πρωθυπουργού γυναικά.

Η Έλένη. (μαγεμένη). Σώπα, Κωσταντίνε... (σηκώνεται).

Ο Κωσταντίνος. Έσύ δεν το ποθείς; Το βλέπω γραμμένο στο μέτωπό σου πως το λαχαράς και πολυμάλισα. Βλέπεις λοιπόν; Όλα τώρα να φιλήσεις τον άντρα σου.

Η Έλένη (με χαρά έρχεται κοντά του και φιλιούνται παρατεταμένα).

Ο Κωσταντίνος. Η βία είναι βαλμένη πιά. Και τις περασάδες θάν τις άδηγήσουμε σύμφωνα με το σχέδιο. Έχω υπόψη μου κάτι. Έως δεν πρέπει αυτά να σου τὰ πω.

Η Έλένη. Θα μου τὰ πεις όλα.

Ο Κωσταντίνος. Θα το ήθελα κέγώ, αλλά υπάρχει,

και υπάρχει όρκος στη μέση.

Η Έλένη. Τι λες τώρα, Κωσταντίνε; Μ' αυτά πάντα προσπαθείτε να γελάτε τις γυναίκες.

Ο Κωσταντίνος. Πιστέψέ με, Έλένη.

Η Έλένη (με κάποιο ίνστι). Δεν πιστεύω! Δεν πεστεύω. Όρκους δεν δίδουν πια παρά στα δικαστήρια! Όχι, όχι... δίνουν και τάντρώγενα πως δεν θάχουν μυστικά μεταξύ τους.

Ο Κωσταντίνος. Με πέρασες στη δικηγορική.

Η Έλένη. Λοιπόν έπιμένεις στην άρνησή σου; Πολλο καλά, άφού τόσο μονάχα άξίζει ή γυναίκα σου.

Ο Κωσταντίνος. Πως το θέλεις, Έλένη; Έσύ με έέρεις πολύ καλά πως δεν είμαι ρωμαντικός. Το μόνο ρωμαντικό που έκαμα, που έκάμαμε δηλαδή κ' οι δύο μας, ήταν ή έποχή της αγάπης μας.

Η Έλένη. Μάλιστα. Τότες κάτου από το φως του φεγγαριού όρκίζονταν ο ένας στον άλλον.

Ο Κωσταντίνος. Λοιπόν, Έλένη μου, είναι έθνικός λόγος. Μην έπιμένεις. Είναι άρκετό. Ναί. Πρόκειται για την Έθνική εταιρία. Είμαι μέλος, το ξέρεις. Θα έπιμένεις λοιπόν έκόμα;

Η Έλένη. Έγώ δεν έπιμένω ποτέ. Τ' είναι; (σέναν ύπερήτη που μπήκε, πριν πει τίποτες).

Ο Ύπερήτης. Ένας χωριάτης, θέλει να ζητήσει, λέει, μια συδουλή από τον κύριο.

Ο Κωσταντίνος. Φέρ' τον λοιπόν. (ο ύπερήτης φεύγει). Μ' όσα κι αν λες, Έλένη, έπιμένεις.

Η Έλένη. Κύριε άντρα, βλέπω πως θα με ήθελες άδιάφορη. Πρέπει λοιπόν να γένω;

Ο Χωριάτης (μπάνοντας βγάνει τη σκούφια του). Πολλά τα έτη σας.

Ο Κωσταντίνος. Καλό στον πατριώτη. Κάσε. Τι μπορώ να σου χρησιμέψω, πατριώτη;

Ο Χωριάτης. Έγώ κύρ δεκηγόρε με σύστησε σε λόγου σου ο αφέντης ο κύρ Πανάγος. Ηρθα, μαθές, να σε περικαλέσω για μια παλιοδολειά.

Ο Κωσταντίνος. Λέγε τι παλιοδολειά είναι αυτή; Πως είναι ο κύρ Πανάγος;

Ο Χωριάτης. Καλά ένε σε χαιρετάει. Έμεις, κύρ δεκηγόρε, τις προάλλες που γίνηκε ή πλημμύρα του Θεού, το ποτάμι μαθές, μας πήρε το χωράφι! Όλα, μαθές, τάκαμ σκοινί γαϊτάνι. Που να βρής, κύρ δεκηγόρε μου, το σύνορό σου; Έτσι άκουμπέ: ύστερες άπάνου στον άμμο και στη λάσπη το χωρίσαμε με το μέτρο, μαθές, και πετάξαμε κείθενες τις πέτρες και την κατεβασιά. Έξη άντρες, βλέπεις, έξη ψήφοι που θα πεί. Σάν τα συγυρίσαμε να κι ο Άποστόλης ο Μπιστόλας και κάνει άναφορά στον έφορα πως καταπατήσαμε, τάκούς, γαία του δημόσιου. Που να πας, κύρ δεκηγόρε; Ξε πάου, λέου, στον κουμπάρο τον κύρ Πανάγο να με συδουλέψει, ξέρε, βλέπεις εκείνος από τέτια. Είναι μπλεμένος σ' όλες του τις δου-

βουδδιστική μεταρρύθμιση ήταν κι' όλες διαμαρτύρηση ενάντια στὴ θεοκρατία τῶν βραχμάνων, καὶ ὅπως δὴ τὰ μεγάλα κινήματα, ἦταν μία φιλελεύτερη ἐπανάσταση, καὶ ὄχι μόνο θρησκευτικὴ ἀλλὰ καὶ κοινωνική. Ὁ Βουδδὰς δὲ στρέφει τὴν ἡγεμονία τῆς βραχμανικῆς τάξης, καὶ γιὰ τοῦτο δὲν ἔκρινε οὔτε τὴ γλῶσσα τῆς οὐδαστή, μάλιστα τὴν ἐβλεπε σὰν ἀβάσταχο στὸ ρέμα τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας του, στὴν ἀπλωση τῆς ἐπιστήμης. Ἐχωρίστη λοιπὸν ἀπὸ τὴν παράδοση καὶ σύμφωνα μὲ τὴ μαρτυρία τῶν βουδδιστικῶν βιβλίων ἐκήρυξε στὴ κοινὴ τοῦ τόπου του, ποὺ τὴν ἐκταλαβάναν ὅλοι, καὶ μόνο ἴσως γιὰ τὴ φιλοσοφικὴ συζήτηση, καθὼς λέγει ὁ Hodgson, (25) εἶχε παραδεχτῆ τὴ σοφίαν τῶν Βραχμάνων. Καλὰ καλὰ ποῖα ἦσαν ἡ γλῶσσα τοῦ Βουδδὰ, δυνάτ' εἶναι νὰ γνωρίζουμε, γιὰ τὴν ἐποχὴς αὐτῆς δὲν ἔμεινε κανένα βιβλίον οὐδὲ ἄλλο τί, γραμμένο τῇ λαϊκῇ λαλιᾷ, καὶ τὰ ἄλλα βιβλία, στὴ μορφή ποὺ τὰ κατέχουν σήμερα οἱ βουδδιστὲς τῆς Ταπροβάνης (Κυεάνης) δὲν εἶναι παρὰ ἔργα τοῦ 1 αἰῶνα π. Χ. σὲ παλιὰ διαλέκτο. Ποῦ ὁμιλοῦν τούτη δύσκολο εἶναι νὰ γνωρίζουμε· βέβαιον εἶναι πῶς ἦταν κι' ἀπὸ τὴ λαϊκὴ ἰδιώμα τῆς Αὐτικῆς Ἰνδίας στὸν καιρὸ ποὺ ἐδιδάχθη ὁ Βουδδισμός στὴ νήσῳ τῆς Ταπροβάνης, (26) πῶς ἐκαταγόταν ἀπὸ τὴν παλαιὰ τῶν Ἰνδοσίων, καὶ πῶς μοιάζει μὲ τὴς πρακритικῆς τοῦ δράματος καὶ μ' ἐκείνης ποὺ γνωρίζουμε ἀπὸ τὴς ἐπιγραφῆς τοῦ βασιλέως Ἀσώκας.

Ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἐβασίλευε ἀπὸ τὸ 234—198 π.Χ. (27) καὶ ἦταν ὁ ἑγγονὸς τοῦ Σανδροκτύτου, ποὺ συχνὰ μνημονεύεται ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες. Ὁ Ἀσώκας εἶχε ἀποστατήσῃ ἀπὸ τὴ βραχμανικὴ θρησκεία καὶ εἶχε γένει πιστὸς καὶ προστάτης τοῦ βουδδισμοῦ. (28) Τὸ Ἰνδοστάν ὅλο, ἀπὸ τὸ Κεθουλιστάν στὰ σύματα τοῦ Ἰάγγη καὶ ἀπὸ τὸν Ἡμαδὶ (Ἰμαλάϊκ) στὰ Οὐνδία (Vendhya) βουδδῆς ἦταν στὴν ὑπακοή του, ὅλοῦθε ἀφῆσε ἐπιγραφές, ποὺ κι' ὅλας εἶναι οἱ ἀρχαιότερες (29) τῆς Ἰνδίας, καὶ ποὺ εἶναι σκαλισμένες ἀπάνου σὲ βράχους ἢ σὲ μαρμαρένιες κολώνες ἐπιταυτοῦ στημένες, (30) καὶ σ' αὐτὰς ὁ Ἀσώκας κηρύττει τὸ Βουδδισμό μόνον ἀληθινὴν θρησκεία, καὶ ὁρμηγεύει τοὺς ὑπάρχοντες τοῦ καθὼς καὶ τοὺς ξένους βασιλεῖς ν' ἀγκαλιάσουν τὴ ἀγνὰ δόγματά της. Σὲ τρεῖς διάφορες ἰνδικῆς γλώσσας εἶναι γραμμένες οἱ ἐπιγραφές ἀλλὰ καμία στὴ σανσκριτικὴ καὶ τοῦτο ἀποδείχνει ὅτι στὴν ἐποχὴν αὐτὴν ποῦθενδ' ἔδιν ἐμιλοῦσαν σανσκριτικῇ.

Τί εἶναι λοιπὸν ἡ σανσκριτικὴ; Ἡ καθαυτὴ κλασικὴ σανσκριτικὴ ποτὲ δὲν ἐμιλήθηκε. Εἶναι ἡ γλῶσσα

τῆς ὀρθόδοξης βραχμανικῆς θρησκείας· μία καθαρεύουσα ποὺ ἐσηματίστηκε μὲ τύπους παρμένους ἀπὸ λαϊκὰ ἰδιώματα καὶ φερμένους ἀπὸ γραμματικούς στὸ ἀρχαῖο καλοῦσι, διορθωμένους ἤγουν κατὰ τὴν παλαιὰ φωνολογία. Ἡ κλασικὴ σανσκριτικὴ δὲν εἶναι πλὴν ἐκείνη ποὺ ἐγνωρίσαμε στὰ βράχμανα καὶ στίς Οὐπανισάδες· πολλοὶ τύποι ἀνώμαλοι χάνονται, ἄλλοι μορφοῦνται σύμφωνα μὲ γραμματικὸς κανόνες, ἡ σημασία τῶν ριζῶν ἀλλάζει, καὶ τὸ κυριώτερον χαραχτηριστικὸ τῆς σανσκριτικῆς εἶναι ἡ συχνότατη σύνθεσις καὶ πολυσύνθεσις.

Ἀφοῦ εἶδαμε ὅτι στὸν γ'. π. Χ. αἰῶνα ἡ λαϊκὴ λαλιὰ εἶχε μακρύνει ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν βραχμανικῶν σχολῶν, ἔπρεπε νὰχε ἀκολουθήσει καὶ τὸ φιλολογικὸ ὄργανον τὴ μεταρρύθμιση, τὸ ἐλάχιστον οἱ νεώτερες τοῦ Ἀσώκας ἐπιγραφές ἔπρεπε νὰ μᾶς δείχνουν μία μεταγενέστερη, ἐξέλιξη τῆς ὁμιλίας Αὐτοῦ δὲ συμβαίνει. Ὁ βουδδισμὸς ἀφοῦ πρῶτα εἶχε ἀρκετὰ ἀπλωθεῖ στὴν Ἰνδία ἄρχισε ἔπειτα νὰ μαραινέται καὶ νὰ ἀδυνατίζει καὶ τέλος ἀφανίζεται· ὁ κόσμος ἐκτρέφεται στὰ δόγματα τῶν βραχμάνων, καὶ μεταρρυθμιζομένη ἀλλὰ ἐνάντια πάντα στὴ βουδδιστικὴ διδασκαλίαν. Καὶ μὲ τὴν παλαιὰ θρησκεία γενικεύεται ὁπίσω στὴ φιλολογία καὶ ἡ παλαιὰ γλῶσσα μεταρρυθμιζομένη βέβαια καὶ κείνη ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς ἀρχαϊκῆς ποὺ ἐδιδάχονταν στὰς βραχμανικὰς σχολὰς, ὅχι μὲ τὴν κοινὴν ὁμιλίαν. Ἔτσι οἱ νεώτερες ἐπιγραφές τῶν βραχμανιστῶν βασιλεῶν εἶναι στὴν καθαρὰ κλασικὴ σανσκριτικὴ μὲ τὰ ἀτελείωτα σύνθετά της. (31) Ὅσο γιὰ τὴν κλασικὴ σανσκριτικὴ φιλολογία εἶναι χωρὶς ἀμφιβολίαν νεώτερον τοῦ Βουδδὰ καὶ νεώτερον ἴσως καὶ τοῦ Ἀσώκας, γιὰ τὴν παλαιότερα μνημεῖα τῆς εἶναι τὰ ἐπικὰ ποιήματα· τὸ Μαχαβάρατα καὶ τὸ Ραμάινα.

Ὁ Μεγασθένης ποὺ τόσο καταλεφτῶς ἐγκώριζε τὰ βραχμανικὰ συστήματα καὶ τὴς φιλοσοφικῆς ιδέας τῶν Ἰνδῶν, καὶ ποὺ πολλὸν καιρὸ εἶχε ζήσει στὰ Παλίσθοβα, (32) πρὸς τοῦ βασιλέως Σελεύκου τοῦ Νικατωρα (33) στὴν αὐλὴ τοῦ Σανδροκτύτου, καθόλου δὲ μιλεῖ γιὰ τὰ ἐπικὰ ποιήματα καὶ ἡγκαλὰ καὶ ὁ Lassen ἠθέλησε ν' ἀποδείξει (34) ὅτι ὅσα λέγει ὁ Δίων ὁ Χρυσόστομος (35) γιὰ κείνα δὲν εἰμπορεῖ νὰ προέρχονται παρὰ ἀπὸ τὰ Ἰνδικὰ τοῦ Μεγασθένους, ποὺ κατὰ ἀτυχίαν ἐκαθίσταντο, ὁ Weber (36) νομίζει πῶς ὁ Δίωνας εἶχε ἀκούσει γιὰ τὴν ποίησιν τῶν Ἰνδῶν ἀπὸ ναυτικῶν ποὺ συχνὰ τότες ἐταξίδευαν στὴν Ἰνδία καὶ ὑποθέτει ὅτι τὰ ἐπικὰ ποιήματα ἐγίνεσαν μεταξὺ τοῦ γ'. π. Χ. αἰῶνα καὶ τοῦ δ'. μ. Χ. Ὅπως καὶ ἂν εἶναι τὸ πρᾶγμα ἡ σημερινὴ μορφή τους δὲν εἶναι

ἡ ἀρχικὴ (37) καὶ μάλιστα τὸ Μαχαβάρατα δὲν ἐμπορεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νῆναι τόσο μεγάλο· πιθανώτατα ἡ σύνθεσή τους ἄρχισε στὸν ε'. ἢ καὶ στὸν ζ'. π.Χ. αἰῶνα δὲν εἶχε ὅμως ἀκόμα τελειωθεί οὐδὲ στὸν Α'. μ.Χ. (38)

Ὁ γλωσσικὸς τύπος τῆς ἐπικῆς ποίησης δὲν ἐμιλοῦται ἀπὸ τὸ λαὸ στὴν ἐποχὴν ἐκείνην (39) καὶ ὅμως τὰ ἐπικὰ ποιήματα εἶναι ἀπέραντα· μόνο τὸ Μαχαβάρατα ἔχει ἑκατὸ χιλιάδες διςτιχα, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι τὰ μόνον γεννήματα τῆς κλασικῆς σανσκριτικῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ νομολογία, καὶ τὸ δράμα, καὶ ἡ φιλοσοφία, καὶ ἡ λυρικὴ ποίηση, ἐκαλλιεργήθηκαν σ' αὐτὴν μ' ἐπιτυχίαν. (40)

Στὴ γνώμη ποὺ ἡ σανσκριτικὴ δὲν ἦταν παρὰ καθαρεύουσα συμφωνοῦν οἱ Ἰνδολόγοι ὁ Whitney (41) λέγει ὅτι καμία γλῶσσα δὲν ἀλάργεψε τόσο ἀπὸ τὸν τύπο τῆς φυσικῆς καὶ ζωντανῆς ὅσο ἡ κλασικὴ σανσκριτικὴ καὶ σπουδαία θὰ ἦσαν ἀπάνου τῆς ἡ ἐνέργεια τῶν γραμματικῶν. Τὰ ἴδια μ' ἄλλα λόγια λέγει ὁ Weber (42) καὶ κατὰ τὸν Oldenberg (43) ἡ σανσκριτικὴ ἦταν ἰσορρυθμικὴ καὶ τεχνητὸ γέννημα ἀνάλογο μὲ τὴ Λατινικὴ στὴν ἐποχὴ τοῦ Δάντη καὶ μόνο οἱ λαϊκῆς τοπομιλιῆς ἦταν ζωντανῆς. Τί ἄλλο μαρτυρεῖ καὶ ὁ στίχος τοῦ Ραμάινα.

Αἰ, ἀκούτε τὴ γραμματικὴν ὁλόκληρην τὴν ξέρει,

Τύπος σφαλτός δὲν τοῦφυγε σ' αὐτὰ πῶχει προφέρει.

Καὶ ἀληθινὰ τίποτα στὴ σανσκριτικὴ δὲν εἶναι ζωντανόν. Οἱ ἀρχαῖες λέξεις ἀλλάζουν σημασίαν χωρὶς ν' ἀλλάζουν καὶ μορφή, καθὼς συμβαίνει στὴν Ἑλληνικὴ καθαρεύουσα, λέξεις ἀγνωστὲς στὰ παλαιότερα κείμενα, καὶ ποὺ προέρχονται, εἴτε ἀπὸ λαϊκὰ ἰδιώματα, εἴτε ἀπὸ ἀρχαιότερες ρίζες, φανερόντο διωρημένες ὅμως σύμφωνα μὲ τοὺς γραμματικὸς κανόνες, οἱ φυσικῆς ἀνώμαλιες στὴ κλίση καὶ στὴ σύνταξη ἀποφεύγονται, νέοι ἀνύπαρχοι τύποι, στὰ ρήματα, ἀνάλογοι μὲ τὸ ἀφίχθη καὶ τὰ ὅμοια, νέα σύνθετα νέα παραγωγὰ σχηματίζονται· τὸ κριτήριον τῆς γλώσσας δὲν εἶναι ἡ κοινὴ ὁμιλία, ἀλλὰ οἱ γραμματικὸι κανόνες καὶ ἡ ἀναλογία.

Ὡς καὶ τὸ ὄνομα sam' skr' ta καθὼς ὀνομάζεται ἡ κλασικὴ ἰνδικὴ ἀποδείχνει πῶς δὲν ἦσαν παρὰ τεχνητῇ. Ἡ λέξη εἶναι παθητικὴ μεταχθὲ τῆς ρίζας kr' (=κάνω, πρὸλ. ἑλλ. κρῖνω, λατ. creo) μὲ τὴν πρόθεσιν sam (=συν) καὶ σημαίνει τὴ σταλισμένη, τὴ διορθωμένη, τὴ δουλεμένη bhāṣā ἤγουν γλῶσσα καὶ ὁ περίφημος γραμματικὸς Πάνινος ξεχωρίζει τὴ σανσκριτικὴ ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν βασιδικῶν ὕμνων. Σὲ νεώτερον ἐποχὴ ἡ ὀνομασία sam' skr' ta εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ Prakr' ta, ἤγουν τῆς Πρακритικῆς κοινῆς

λεῖς μὲ τὸ δημόσιο. Ἐκάμας καὶ μεῖς ἀναφορὰ στὸ ὑπουργεῖο κι' ἀκόμα δὲν ἀπάντησε. Ἄνι, μοῦ λέει ὁ κύρ κουμπάρος, στοῦ κουμπάρου τοῦ κύρ Κωσταντίνου στὴν Ἀθήνα καὶ θὰ σοῦ τελιώσει τὴ δουλειά σου. Μοῦ ὅσως καὶ γράμμα γιὰ τὴν ἀφεντεία σου. (βγάνει τὸ γράμμα).

Ὁ Κωσταντίνος. Καλὰ ἔκαμες κ' ἤρθες. (πέρνοντας τὸ γράμμα). Πέρνεις κανὰ καρεδάκι, κουμπάρε; (χτυπώντας τὸ κουδούνι).

Ὁ Χωριάτης. Ἐμ...

Ὁ Κωσταντίνος. Ἀπὸ δὴ εἶναι ἡ γυναίκα μου. Ὁ κουμπάρος.. πῶς εἶναι τὸνομά σου, κουμπάρε;

Ὁ Χωριάτης. Θανάσης Μπάντελος· ἀπὸ δὴ εἶναι ἡ κυρί; ἄς εἶναι καλὰ.

Ὁ Κωσταντίνος (στὸν ὑπαρέτη ποῦ μπήκε). Ἐναν καφε γλήγορα. (ὁ ὑπαρέτης φεύγει). Λοιπὸν, κουμπάρε Θανάση, πῶς τίποτις μὲ τὴ γυναίκα μου, ὥς ποῦ νὰ διαβάσω τὸ γράμμα. (διαβάζει).

Ἡ Ἐλένη (σὲ λίγο, σὰ στενοχωρημένη μὴν ξέροντας τί νὰ πεῖ). Σὰς ἀρέσει ἡ Ἀθήνα;

Ὁ Χωριάτης (συσταλμένος). Ἐμ, πατρίδα τοῦ βασιλέως εἶναι καὶ νὰ μὴν εἶναι καλὴ..

Ἡ Ἐλένη (σὲ λίγο πάλι). Ἡ δική σας ἡ πατρίδα εἶναι μεγάλη;

Ὁ Χωριάτης. Ἐμ, χωριὸ εἶναι. Τί εἶναι; ἑκατοπενήντα σπιτία οἷλα κι' οἷλα.

Ἡ Ἐλένη. Ἐχει καθαρὸν ἀέρα ἐκεῖ.

Ὁ Χωριάτης. Ἐχει μαθεῖς ἀπ' αὐτὸν ποῦ εἶναι τὸ χωριό.

Ὁ Κωσταντίνος (ἀφίνοντας τὸ γράμμα). Καλὰ, ὦραία. Ὁ κουμπάρος μου μοῦ τὰ γράφει ὅλα, κουμπάρε Θανάση. ἔξω πῶς θὰ ἐνεργήσω· ἀπάνου σὲ μένα γιὰ τὴ δουλειά σου.

Ὁ Χωριάτης. Ἐμ, στὰ χέρια σου κρέμουμαι, κύρ δεκηγόρε.

Ὁ Κωσταντίνος. Ἡ ἀναφορὰ ποὺ ἔκαμες στὸ ὑπουργεῖο καλὴ εἶταν. Ἐγὼ ἄμα βγῶ θὰ περάσω νὰ ἰδῶ ποῦ βρίσκεται καὶ τί ἐνεργήθηκε. Μὴ φοβᾶσαι, ὁ τμηματάρχης εἶναι φίλος μου. Δὲ μοῦ λὲς στὸ κόμμα μὲ ποῖονε εἶσαι;

Ὁ Χωριάτης. Ἐμ, μὲ ποῖονε νὰ εἶμαι; ὁ γιος μου κάνει τὴν παλιοδουλειά μου μὲ κείνονε θάμαι. (μπαίνει ὁ ὑπαρέτης μὲ τὸν καφέ).

Ὁ Κωσταντίνος. Ἀπὸ κεῖ τοῦ κουμπάρου (ὁ ὑπαρέτης ἀφίνει τὸν καφέ καὶ φεύγει) ἔνα τσιγαράκι, κουμπάρε; (τοῦ προσφέρει τσιγαρό κι' ἀνάβει κι' αὐτὸς ἄλλο).

Ὁ Χωριάτης. Σπολλάττη, ἀφεντικὸ. (ἀνάβει τὸ τσιγαρό του καὶ πίνει σιγὰ σιγὰ τὸν καφέ)

Ὁ Κωσταντίνος. Ποῦ λὲς, ρώτησα μᾶς καὶ μᾶς κάνει ἀντίπραξη ὁ ἑφορός. Ἐννοια σου, τὴ δουλειά σου θὰν τὴ τελειώσω ἐγὼ, μιά καὶ τὴν ἀνάλαβα.

Ὁ Χωριάτης. Σὲ σένα θὰν τὸ χροστάω, κύρ δεκηγόρε. Τὴ δουλειά νὰ τελειώσεις καὶ νὰ μὲ πατήσεις, ποῦ λέει ὁ λόγος.

Ὁ μικρὸς Μίμης (μπαίνοντας, πηδηχτὰ μὲνα στεφάνι). Βάρδα ἐμπρός... (βλέποντας τὸ χωριάτη σταματάει).

Ὁ Κωσταντίνος. Εἶναι ὁ γυιὸς μου.

Ὁ Χωριάτης. Ὁ γυιὸς σου εἶναι; νὰ σοῦ ζήσει

Ὁ Μίμης. (γελώντας γιὰ τὴν προσφορὰ τοῦ χωριάτη).

Ἀκούς εἶναι ἡ χά! χά!.. χά!..

Ἡ Ἐλένη (στὸ Μίμη). Ruhig!

Ὁ Κωσταντίνος. Πήγαινε νὰ παῖξεις στὸ κοριντιό...

Ὁ Χωριάτης. Ἐξυπνο εἶναι μοιάζει τοῦ γονιοῦ του..

Ὁ Μίμης (γελώντας περσότερο καὶ μὲ χερνομίσεις). Τοῦ γονιοῦ του! χά! χά! χά!..

Ὁ Κωσταντίνος. Δὲν ὑποφέρεσαι; (σηκώνεται καὶ τὸν πέρνει ἀπὸ τὸ χεῖρ μὲ στανὶν κέρχεται στὴν πόρτα). Fräulein Lorel..

Ἡ Φωνὴ τῆς Λώρας (ἀπόξω). Bitte.

Ὁ Μίμης (σερνόμενος καὶ μὲ κλάψια). Τί κάνω νά..

Ὁ Κωσταντίνος Sie rollen ihn tadeln. Er ist sehr ungezogen. (δίνοντάς της τὸ Μίμη) Νὰ μάθεις νὰ εἶσαι ἡσυχώτερος.

Ἡ φωνὴ τοῦ Μίμη (κλαψιάρικη ἀπόξω). Νά! Γιὰ τὸν παλιοχωριάτη...

Ὁ Κωσταντίνος. Παιδί, βλέπεις, κουμπάρε, ἀκόμα..

ή αδούλευτης που την μιλούν στα δρέμακα τὰ δεύ-
τερα πρόσωπα, οι άνθρωποι κατώτερης τάξης, και οι
γυναίκες και που κατά το γραμματικό Vararuci (44)
πολλές έχει τοποθεσίες.

Η άκμή κι' άλλες της γραμματικής επιστήμης
στην Ινδία μάς δίνει απόδειξη ότι η φιλολογική
γλώσσα δεν ήταν ζωντανή. Αληθινά σε κανένα άλλο
μέρος του κόσμου και σε κανένα καιρό, έχτις από τους
νεωτέρους χρόνους, δεν εκκαλλιεργήθηκε τόσο η γραμ-
ματική όσο στην Ινδία. Και σε τούτο έσταθάν οι
Ινδοί οι πρόδρομοί της νεώτερης επιστήμης, (45) γιατί
μόνο όταν είχαν γνωρίσει στην Ευρώπη οι γραμματι-
κές θεωρίες τους, ή γλωσσολογία και οι επιστήμες πώ-
χουν συγγένεια μαζί της έπροδεδαν όσο δεν είχαν
προδεδει: σ' όλους τους περασμένους αιώνες. Στην
Ινδία ή γραμματική τέχνη ήταν χρεαστή, γιατί
ήταν το μόνο κριτήριο της καθαρολογίας. Έτσι και
ή Ελληνική στους Αλεξανδρινούς χρόνους μόνο από-
χτησε γραμματική, όταν δηλαδή δεν έγραφαν άλλο
καθώς έμιλούσαν.

Η σανσκριτική ήταν λοιπόν στην Ινδία, ότι ή
Λατινική στὸ μεσαιώνα. Για τούτο και αν παραδεχτού-
με τὴ γνώμη του Lassen (46) ότι ήταν ζωντανή για
τὴ ιερική τάξη δεν εἴμαστε όμως ν' ἀρνιθούμε πως
άλλη δεν ήταν ζωή της από τὴ ζωή της Λατινικής
στὸ μεσαιώνα, γλώσσα των μορφωμένων, της θρησκείας,
των σχολείων, καθαρεύουσα διαφορετική τόσο από τὰ
δμιλουμένα ιδιώματα που ο λαός δεν τὴν ἐκατάλα-
βαινε.

Μόνο οι βραχμάνοι λέγει ένα Ινδικό κείμενο ανοι-
κῶς τὴ γλώσσα των ἀνθρώπων και τὴ γλώσσα των
θεῶν. Η τελευταία όμως είναι ή σανσκριτική. (47)

Αλλά όπως και άλλες τεχνικές γλώσσες, και ή
καθαρεύουσα (48), έτσι και ή σανσκριτική δεν έμεινε
ἀκίνητη. Όσο προχωρεί ή έποχή τόσο χωρίζεται από
τὴ φύση, τόσο φαίνεται περισσότερο ο τεχνητός χαρακτή-
ρας της δεν έμπόρισε όμως ή και δεν ήθέλησε ν' ἀπο-
ρρίψει τὴν έπιστολή της δμιλουμένης. Για τούτο τὴν
αίτια οι λέξεις ἀλλάζουν στίς διάφορες έποχές σημάσια,
σύμφωνα με τὰ νόηματα που έπικρινε ή ρίζα στοῦ λα-
οῦ τὸ στόμα.

Η κλασική σανσκριτική ίσως γιατί ήταν τεχνη-
τή είχε χάσει τὴν ἀπλότητα της παλαιᾶς βαιδικῆς.
Γιὰ τὰ πολλά σύνθετά της δεν είναι εύκολοκίνητη
και με πρωτόγονη δύναμη δεν εἴμπορεί νὰ ἐκφράσει τὰ
βαθεῖα συναισθήματα της ψυχῆς. Αλλά και ὅποιος
λίγο τὴν γνωρίζει δε μπορεί νὰ μὴ θαυμάζει τὴ με-

γαλοπρέπεία της, τὴ συμμετρία της, τὸν ἄπειρον πλου-
το της. Καθὼς γὰρ τὸς ὀλίγους ή λατινική στὸ με-
σαιώνα, εἴγινε ή σανσκριτική ἀπὸ τὴ μακρόχρονη χρή-
ση σὰ φυσική για τὴν τάξη των βραχμάνων και περ-
σότερο ἀκόμη παρὰ κάθε ἄλλη τεχνική μπορεί νὰ χε-
ἀποχτήσῃ σὰν ἀληθινὴ ζωή, γιατί προωρισμένη για
μια μόνη κοινωνική και κληρονομική τάξη, που ἀδιά-
κοπα και με ἐπιμέλεια τὴν έσπούδαζε, ἀπόχτησε κά-
ποιες ἀπὸ κείνες τὲς ιδιότητες που χαρακτηρίζουν τὲς
φυσικές και ἔθνικές γλώσσες, ἀτομικότητα στὸ ὄρος, δύ-
ναμη και ἀμεσότητα στὴν ἐκφραση των αἰσθημάτων.
Τὸ ἴδιο θὰ εἴμπορούσε νὰ συμβεῖ σ' ένα χριστιανικό
ἔθνος, μόνο ἐάν τὸ ιερὰτικό ἀξίωμα μαζί με τὸ δα-
σκαλικὸ ήταν κληρονομικό, και ἐάν ο καθένας ἀπὸ τὴν
τάξην αὐτὴν έπρεπε για τριάντα χρόνους της ζωῆς
του νὰ σπουδάζει και ν' ἀποστηθεῖ τὰ παλαιὰ ἁγία
γράμματα, ἐάν δεν έπρεπε νὰ γνοιάζεται και νὰ μάχε-
ται για νὰ ζήσει, ἐάν στὸ κράτος ή τάξη αὐτὴ είχε
ὅλη τὴν ἐξουσία. Γιατί πρέπει κανείς νὰ συλλογιστεῖ
ὅτι στὴν Ινδία ή μορφωση ήταν προνόμιό μόνο της
ιερὰτικῆς τάξης που στὸ Ινδικὸ κράτη είχε ὅλα τὰ
ἀξιώματα, παρεχόμενὰ τοῦ βασιλικῡ, ἐνὸς ὅλος ο ἄλλος
λαός ήταν ὄργανό της, και τοῦ καθενὸς ο σκοπὸς της
ζωῆς έπρεπε νὰ εἴναι ή καλοπέραση των Βραχμάνων.
Βυθισμένος ο κόσμος στὴν ἀμάθεια και στὴ δεισιδαιμυ-
νία, ἐθαύμαζε τὴν ἀγιότητα και τὴ σοφία τους, τοὺς
ἐθεωροῦσε ἐπίγειους θεοὺς, πλάσματα ἀνώτερη που έμε-
σολαβοῦσαν μεταξύ θεῶν και ἀνθρώπων, που είχαν
στὴν ἐξουσία τους τοῦ καθενὸς τὴν καταστροφή και
τὴ λύτρωση. Γι' αὐτοὺς μόνους ήταν τὰ γράμματα.

Αὐτὸ μαρτυρεῖ και ο κώδικας τοῦ Μανού. (49)
'Η 'Επιστήμη μια φορά σ' ένα βραχμάνο ἦρθε,
Καί' οὐ θεσαυρὸς σου τοῦλεγεν ἐγὼ εἶμαι φύλαξέ με'
«Μή σ' ένα μου περγελαστὴ με παραδώσεις» μόνο
«Σ' αὐτὸν που ἐσὺ για μαθητὴν ὑπάκουσ θὰ γνωρίζεις,
«Τοῦ θεσαυροῦ φυλάκτωρα, σ' αὐτὸν ἐξήγησέ με,
«Σ' ένα βραχμάνο που χωρίς δική του θέληση εἴναι»

Απὸ τὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασι τοῦ Βούδδα, ο
βραχμанизμὸς ἐβγήκε νικητὴς και ή νέα θρησκεία δεν
ἐκμαε παρὰ νὰ διαδοῖ χωρίς νὰ αἰσθελήσει στὴν κοινὴ
συνείδηση. Με τὴν ἐξάλειψή της ἀπόλειψε και κάθε
ιδέα κοινωνικῆς μεταρρύθμισης: οἱ βραχμάνοι τότες
ἐβαλαν ὅλο τους τὸ ζῆλο για νὰ βαστάξουν τὰ πράμα-
τα στὴν ἀρχαία τους θέση και ή γλώσσα δεν ήταν ή
μικρότερη φροντίδα τους. Για μια τέτοια κοινωνία ἀρι-
στοκρατική και θεοκρατική, χωρισμένη σε τάξεις, που τὰ
ιδανικά της, ὡς βλέπουμε, ήταν τελείως διαφορετικά
ἀπὸ τὰ ἱδανικά τοῦ νεώτερου πολιτισμοῦ, και που ή
δημοτική λαλιά δεν ήταν μία γιατί έχτις ἀπὸ τὲς

πολλὲς πρακτικές γλώσσες τοῦ Ινδοστὰν οἱ κῆτοικοι
της Μεσημβρινῆς Ινδίας έμιλούσαν Δραβιδικὰ ιδιώμα-
τα, ἦταν βέβαια δυνατό ή καλλιέργεια μιανῆς καθα-
ρεύουσας. Για τὴ βραχμανική κοινωνία κι' ὅλας ἦσαν
προτέρημα που ο λαός δεν τὴν ἐννοοῦσε, που τὸν κρα-
τοῦσε μακριὰ ἀπὸ κάθε μόρφωση. Αλλά ή ιδιότητα
τούτη εἶνε ἐλάττωμα σπουδαιότατο και εἶνε τὸ μεγα-
λότερο της καθιερύουσας στὴν Ἑλλάδα.

Και οὐδὲ μπορεί νὰ εἴπει κανείς πως ο Ἑλλη-
νικὸς λαός ὀλίγερος θὰ λησμονήσει τὴ φυσική, ἁρμονική
και γλυκὴ λαλιά του, που εἶνε μία και κοινὴ σ' ὅλους
τοὺς Ἑλληνες, χωρίς σημαντικές διαλεκτικές διαφορές,
ὅπως οἱ περισσότερες της Εὐρώπης, για νὰ μιλήσει και
νὰ αἰσθάνεται τὴν πλαστικὴ και ἀνούσια γλώσσα, τὴν
καθαρεύουσα γιατί ἀφροσιωμένος στὴν ἁγία ἐργασία
θ' ἀκολουθεῖ τὸ βλογημένο ἔργο του, θ' ἀνεβαίνει τὸ
δρόμο της Δόξης, της Ἀληθείας και της Ἀρετῆς και
δε θὰ χάνει τὸν πολυτίμητο καιρὸ για νὰ μαθαίνει,
τοὺς ἀειούς κανόνες της γραμματικῆς, τοὺς τύπους
μιανῆς νεκρωμένης γλώσσας, που δεν ἐξήσε παρὰ στὰ
βιβλία, και σὲ βιβλία κακὰ καμωμένα. Στὸ τέλος ἀφοῦ
συναίστανθεῖ τὸν ἑαυτοῦ του, τὴν ὕψηλή του ἀποστο-
λή, τὴ βαρεὴ κληρονομία των δοξαμένων προγόνων θὰ
καταλάβει πως οὔτε πρέπει νὰ λησμονήσει τὴ φλογερὴ
λαλιά του ἐκείνην που ἐνθουσίαζε τοὺς πατέρες του,
που έμιλούσαν κ' αἰσθανόνταν οἱ ἥρωες της ἐλεφτι-
μῆς του.

Τὸ ἔθνος εἶνε ἕνας πολὺπλοκος φυσικὸς ὀργανισμὸς
και τοῦ καθενὸς ή ἐργασία και ή θέληση βαρύνουν
ἀπάνου στίς μελλούμενες τύχες της φυλῆς: τὸ ἔθνος εἶνε
ἕνας ὀργανισμὸς που θρέφεται με ιδέες, που συντηρεῖται
με αἰσθήματα, που δυναμώνει με τὴν ποίηση και με
τὸν ἐνθουσιασμό. Και πως ἄλλοιως μπορεί νὰ κυκλο-
φορήσουν μέσα στὸ ἔθνος τὰ ἱδανικά που γεννιῶνται
ἀπὸ τὴ ζωή και τὴν ἱστορίαν, ἀπὸ τοὺς πόθους και τὰ
ἀνείρματα, ἀπὸ τὲς χαρὲς και τὲς λύπες της φυλῆς μας;
ἀνίσως και δεν ὑπάρχει μία γλώσσα που νὰ μιλεῖ στὴν
καρδιά, που ὅλοι βαθεῖα νὰ τὴν αἰσθάνονται για δική
τους, και που σὰν ο χυμὸς τοῦ δέντρου θὰ ζωερίψει
και θὰ μεστώσει και τὰ τελευταία κλωνάρια και τὰ
πλὴ ἀδύνατα και μακρινὰ φύλλα ὀλίκερου τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ λαοῦ;

Πὼς θὰ κινήθουν μέσα στὸ ἔθνος οἱ ζωογόνες και
καρποφόρες ιδέες, ποιά ὠφέλεια θὰ λάβει ἀπὸ τὸ ὕψηλό-
τατο σύμβολο, τὴ θρησκείαν, που πρέπει νὰ τὸ κρατή-
σει σφιχτὰ ἐνωμένο, πως θὰ διατηρήσει τὸ πατριωτικὸ
αἰσθηματὶ; ἢ ἀγαπάει τὴν ἀνθρωπότητα, θὰ αἰσθάνεται
τὴν τέχνη, θὰ ἐγκολπωθεῖ τὰ διδάγματα ὁποιασδήποτε
ἡθικῆς, που ὑποτάζει σ' ἕναν κανὸνα τὴ διαγωγή τοῦ
ἀνθρώπου και τὸν διαφορεῖ ἀπὸ τὴ λογικὴ ζῶαν, ἡ γλώσ-
σα ἀρμυδικὰ δεν εἶναι για νὰ μοφώσει τὸ λαό, νὰ τὸν κά-
μει νὰ προσδέψῃ, νὰ προσφέρει κ' ἐκείνος τὴν μερίδα
του στὸν ὅλο πολιτισμὸ τοῦ ἀνθρώπου γένους; πως
χωρὶς γλώσσα ζωντανή, πρωτόγονη, αὐτόματη, βγαλ-
μένη και κουναρμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ λαό, ο νέος

11 'Ελένη (με θυμό, Das ist Kein Betragen. (βγαί-
νει χωρίς νὰ χαιρετήσει καθόλου).

Ο Χωριάτης. Έμ! μωρό είναι ακόμα, Δεν τὸ ἔσου-
νερίζεται τίνας.

Ο Κωσταντίνος (ταραγμένος). Άστα τώρα, κουμ-
πάρε. Λοιπόν τί λέγαμε; 'Α, ναί! Σούλεγα για τὰ κό-
μματα. Έδώ, βλέπεις, είμαστε κακομαθημένοι κι ο τίμιος
άνθρωπος δὲ μπορεί νὰ βρεῖ τὸ δίκιο του ποτέ. Γιατί;
για τὴν πολιτική. Όλοι αὐτοὶ οἱ παλαιοὶ έχουν ἐξαχρησώ-
σει τὸ λαὸ και δὲν τοὺς νιάζει καθόλου για τὴν πατρίδα.
Δὲν εἶδες στὸ ζήτημα της Κρήτης; Εἶταν λύση αὐτὴ καί
νὰ καυχήται μάλιστα ή κυβέρνηση και νὰ προκαλεῖ δια-
δηλώσεις; δὲθεν τὸν Κρητικὸν για νὰ τὴν εὐχαριστήσουν;
Τί 'ναι αὐτὰ, κουμπάρε; 'Εμεῖς οἱ νέοι εἴμεθα προορι-
σμένοι και ὀφείλουμε νὰ διορθώσουμε αὐτὴ τὴ κατάσταση.
'Εσεῖς οἱ τίμιοι πολῖτες εἰσάτε προορισμένοι νὰ μᾶς ὑπο-
στηρίξετε ἐμᾶς. Όταν συνέγραψα τὸ βιβλίο με σὰς τό-
τες θὰ πᾶμε μπροστά: στὸ ἀντικείμενο.

Ο Χωριάτης. Έτσι είναι. Για δὲ γίνεις και τοῦ λό-
γου μου ἀλήτη;

Ο Κωσταντίνος. Θὰ βάλω βεβαιότατα στίς μέλλου-
σες ἐκλογές. Ἐλπίζω, κουμπάρε, στὴν ὕποψ. ζήτῃ σου.

Ο Χωριάτης. Γι' αὐτόνο νὰ ρωτῆξεις τὸν κύρ Πα-
νάγο.

Ο Κωσταντίνος. Εἴμαι βέβαιος. (σηκώνεται). Για τὴ

δουλειά σου που λές, μέινε ἤσυχος. Θὰ φροντίσω, ὅπως
εἶναι ἀνάγκη νὰ φροντίσω.

Ο Χωριάτης (σηκώνεται κι αὐτός). 'Ο,τι ξέρεις κάμε.
(βγάνει τὸ καμὲρι του).

Ο Κωσταντίνος. Τί κάνεις ἐκεῖ; Χρήματα; με προ-
σβάνεις, κουμπάρε...

Ο Χωριάτης. Δηλαδή, κύρ δεκηγόρε... ἐκεῖ στὸ
ὕπουργεῖο μὴ χρειαστεῖ τίποτις... Τὸν ἔφορα τὸν μολύω
με τὸν κύρ Πανάγο στὸ χωριό.

Ο Κωσταντίνος (κουνιώντας τὸ κεφάλι). 'Ορίστε κα-
τάστασι! Κι ὅμως, κουμπάρε, ἔχεις δίκιο. 'Αν χρειαστεῖ
τίποτις, γράφω ἐγὼ τοῦ κουμπάρου μου και σοῦ τὸ λέει...

Ο Χωριάτης. 'Όπως ὀρίζει ή ἀφεντιά σου. Σαφίνω
γιατί, κύρ δεκηγόρε μου.

Ο Κωσταντίνος. Στὸ καλὸ πήγαίνε. 'Αμα ἔρχεσαι
στὴν Ἀθήνα νὰ μὴ με ἔχνηζε. Τάκους; χαιρετίσματα
στὸν κουμπάρο τὸν Πανάγο.

Ο Χωριάτης. 'Ορισμός σου... 'Εχε γεια... (φεύγει).

Ο Κωσταντίνος (ἀναπαίνας τὸ γράμμα στὸ χέρ-
του, τὸ μιτοδιβάλλει τῶνείναι και βγαίνει κι αὐτὸς ἔξω
(ἐπιστρέφει ἀμέσως και χτυπάει τὸ κουδούνι).

Ο Ὑπερέτης (σὲ καμπόσο). Τί ὀρίζετε;

Ο Κωσταντίνος. Της κυρίας σου νὰ ἔρθεῖ μὴ σιγμῇ.
(ὁ ὑπερέτης φεύγει. Ο Κωσταντίνος συρριανέει).

Η 'Ελένη (μπαίνοντας). Τί θέλεις;

Ο Κωσταντίνος (ήσυχα). 'Εχω νὰ σοῦ κάμω μὴ
παρατήρηση. 'Ελένη. Βέβαια σήμερα εἶναι ή πρώτη φορά
που τοῦ γραφεῖοῦ μου δουλειά τὴν ἄφισα νὰ διαβῇ
μπροστά σου. Τὸ ἔκκαμα ἐπ'τηδες. Τὸ γραφεῖο μου εἶναι
τὸ γιοφύρι για τὴ θέση που σοῦ ἔλεγα προτῆτερα. Ο ἄν-
θρωπος που εἶταν προτῆτερα ἐδὼ εἶναι τὸ μέσον που θὰ
μᾶς ἀνοίξει τὴ πόρτα της Βουλῆς και τοῦ βῆματος. Τὸ
βῆμα της Βουλῆς θὰ μᾶς ὀδηγήσει στοῦ πόθου μας τὴ
ἐκπλήρωση. 'Εννοεῖς λοιπόν. Μᾶς ἐπιβάλλεται νὰ περι-
ποιούμεθα τοὺς ἀνθρώπους. Ἀφίνω τὸ Μίμη, ἀλλὰ και σύ,
'Ελένη, με δυσἀρέστησες προτῆτερα με τὴν ἀπότομη ἐξοδό
σου. Ο ἄνθρωπος ἐπειδὴ ἔχει ἔξη ψήφους, ἐννοεῖς;
'Εχει και στόμα που διακηρύττει κένεργεῖ περισσότερο ἀπὸ
τοὺς ἔξη ψήφους του' κατάλαβες; (με κάποια ρητορική).
Δὲν ἐπιθυμοῖς λοιπόν τὴ δόξα τοῦ ἀντρός σου, τὴ δική σου
τὴ δόξα; Νὰ πιστέψω, 'Ελένη, πως στὸ ἔξης θὰ περι-
ποιεῖσαι και θὰ κολακεύεις τοὺς ἀνθρώπους; Νομίζεις λοι-
πόν πως δὲν στενοχωρήθηκα ἐγὼ που ἀναγκάστηκα νὰ
βγάλω ἔξω τὸ Μίμη; ἢ ἐγὼ τὸν ἀγαπᾶ λιγότερο; Τώρα
που είμαστε μονάχοι ἔς ἔρθεῖ νὰ μοῦ καθαλίξει και
ταῦτιά μου, 'Ελένη. Ναί, 'Ελένη. Ἀλλοτε; δὲν θὰ περ-
δοῦμε ἔτσι, αἱ...;

Η 'Ελένη (που ἀλλάξε στὴ διάρκεια της κουδέντας
του). Δὲν τὸ στοχάστηκα, Κωσταντίνε.

Ο Κωσταντίνος (κοντὰ της). Σὲ σένα στηρίζω τίς

Ἑλληνισμός θὰ συνεχίσει τὴν παλαιὰ παράδοση, θὰ δειχτεῖ ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἀρχαίας δόξαις, πῶς θὰ εἶναι καὶ πάλι ἕνα Ἀνθρωπότητα καὶ Ἑλλάδα, πῶς θὰ μπορέσει νὰ φέξῃ ἡ μεγάλη μέρα γιὰ τὸ Ἑλληνικόν, τὸ τρισεύγενο ἔθνος, ὅταν θὰ πᾶρῃ τὸ δρόμον πρὸς τὴν παλιγγενεσίαν, τὴν ἀληθινὴν καὶ καρποφόραν Νέα Ζωήν, ὅταν περισσότεροι, καὶ πάντα περισσότεροι, Ἕλληνες θὰ μποροῦν μὲ τὸ γερμανὸν φιλόσοφον, τὸν παντοῦμητο πατριώτην, νὰ λέγουν.

«Ὁχι, ὅχι μὴ μᾶς παρατήσεις, ἄγιο Παλλάδιο τῆς ἀνθρωπότητος παρηγορητικῆς Στοχασμῆς, πῶς ἀπὸ κάθε ἔργον μας, πῶς ἀπὸ κάθε μας καύμῃ, ἀναβρῶζει γιὰ τὸ γένος τῶν ἀδερφῶν μας μία νέα τελειότητα, μία νέα εὐδαιμονία, πῶς ἐμεῖς γι' αὐτὴν δουλεύουμε καὶ δὲν δουλεύουμε τοῦ κάλλους, πῶς στὸν τόπον ὅπου ἐμεῖς βασιλεύομαστε καὶ πατιόμαστε, καί, ὅ,τι εἶνε χειρότερον ἀπὸ αὐτό, χοντροὶ σοκάλουμε καὶ ἀμαρτάνουμε, μίαν ἡμέραν θὰ ἀντίσει ἕνα γένος ποῦ πάντα θὰ μπορεῖ ἐκεῖνο ποῦ θέλει, γιὰτί τίποτα δὲ θὰ θέλει παρὰ τὸ Ἀγαθόν· ἐνῷ ἐμεῖς σὲ ψηλότερες σφαῖρας θὰ χαίρομαστε γιὰ τοὺς ἀπόγονούς μας, καὶ ἀνάμεσά στίς ἀρετὰς τοὺς βῆ ξαναβρίσκουμε τὸν κάθε σπέρμα ποῦ ἐμεῖς εἴχαμε σπείρει τελειῶς ἀξιομένον καὶ θὰ τὸν γνωρίσουμε γιὰ δικό μας. Συνεπάρῃ μας, ὡς ἀπαντοχὴ ἐκεῖνης τῆς ἐποχῆς, στὸ συναίσθημα τῆς ἀξιοπρέπειας μας, καὶ δεῖξέ μας τὴν τοῦλάχιστον ἐπὶ δὴξασή μας, ἀγκαλιὰ καὶ ἡ σημερινὴ κατὰστασις μας, τῆς ἐναντιόνοιας. Χῦσε ἀποκατὰ καὶ ὑψηλὸν ἐνθουσιασμόν σ' ὅ,τι ἐπιχειροῦμε, καὶ ἐὰν ἠθέλαμε συντριφεῖ ὡς μᾶς θαραπνεύει—ἐνῷ ὁ πρῶτος λογιζομένης ἐκκαμὰ τὸ χρέος μου· μᾶς συντρίβει,—ὡς μᾶς θαραπνεύει ὁ δεύτερος λογιζομένης: Κανένας σπέρμα, ποῦ ἐγὼ ἔσπειρα δὲν χάνεται στὸν ἡθικὸν κόσμον, στὴν ἡμέραν τοῦ θεοῦ θὰ ἴδω ὁ ἴδιος τὸ γέννημά του καὶ θὰ πλεῖω μ' αὐτὸ τὴν κεφαλὴν μου ἀθάνατα στεφάνει.» (50)

Καὶ ὑπερβολὴ δὲν εἶνε ἐὰν εἰποῦμε ὅτι ἡ πρώτη αἰτία ἀπ' ὅλα τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος, ἡ πρώτη αἰτία ἀπ' ὅλες τὰς ἀσκημίας ποῦ γίνονται στὸν τόπον μας εἶνε ἡ καθαρὰ ὄρασις, γιὰτί αὐτὴ ὅχι μόνον ἐμπόδιζε τὸ λαὸν νὰ καλλιεργῇ ἐκεῖνες τὰς ἰδέας ποῦ θὰ τὸν ἐνύψωναν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔκαμε ν' ἀστοχῇ ὅ,τι εἶχε διδασχῇ ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ζωὴν, ἀπὸ τὴν πολυχρονίαν ἱστορίαν, τὸν ἔκαμε ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν νὰ σέβεται ἕνα ψέμα καὶ νὰ καταφρονεῖ καὶ νὰ αἰσκύνεται τοὺς γονεῖς του· καὶ μὲ τὴν ἀνατροπὴν ποῦ ὡς τώρα οἱ κακοὶ δασκάλου ἐδωσαν στὸ ἔθνος, μὲ τὸ ψέμα ποῦ κεντρῶνουν στὴν ἀπκαλὴ καρδίαν τοῦ πολίτην, ἐχτός ὅπου χωρίζουν τὸ λαὸν εἰς τάξεις, ὥστε αὐτοὶ εἶνε οἱ ἀληθινοὶ διασπαστές του, ἐφάρσκαμε ἐλεεινὰ στίξ ποιμπῆς τοῦ πολέμου, ἀπόλειψε στὸν τόπον μας τὸ ἡθικὸν αἰσθητήριον, καὶ γιὰ τοῦτο ἐπαρροδοθήκαμε στίς ἀτιμίας τῆς δημοκρατίας, ἐγίνηκαμε ἄξιοι νὰ κοιτάζουμε μὲ ἀπάθεια τὰς ντροπερνῆς πολιτικῆς ἀπιστίας τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, καὶ παραδινόμαστε ἀδιάφοροι εἰς κυβερνήτες ἀνάξιους ποῦ σηκώνουν τοὺς ἀνίκανους καὶ τοὺς φαυλόδους, ποῦ τὰ ἰδανικά τους τὸ συχωροῦν νὰ καταντῇ ἡ Ἑλλάς μας παρόμοια στὸ Μόντε κάρλο,

ποῦ παραλυοῦν τὸ ζῆλον τοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἐργασία, ποῦ δεσμεύουν τὰ χέρια τῆς δικαιοσύνης.

Ἔτσι καὶ στὸν κόσμον τῶν γραμμάτων ἀσπρομάλ-λιδες καθηγητές τοῦ Πανεπιστημίου, ποῦ, ὑποτίθεται τοῦλάχιστον, ἔχουν στὰ χέρια τοὺς τὰ ὅπλα τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς μαθήσεως, ὅταν μιλοῦν γιὰ ἕνα ζήτημα τόσο ἔθνικόν καὶ σπουδαῖον, ὅταν τὸ γλωσσικόν, βρίζουν μὲ δημοσκοπικὰ καὶ κούριες πολυλογίας, ὀνομαζόντας καὶ προδότες τῆς πατρίδας, ὅσους δὲ συμφωνοῦν μὲ τὰς σκοριασμένους ἰδέας τοὺς, ὅσους νομίζουν πῶς μὲ τὴν ἀλλαγὴν τῆς γλώσσας ὠφέλεια μόνον θὰ λάβει τὸ γένος, γιὰτί τότες μόνον θὰ μπορέσει ν' ἀκολουθήσῃ τὸ δρόμον ἐκεῖνον τῆς Ἀναγέννησεως καὶ τῆς Ἀληθείας. Καὶ μαζὶ μ' αὐτοὺς ἔβρισαν καὶ τὸν ξένον καθηγητήν, τὸν ἀγνόν καὶ θερμὸ φίλον τῆς Ἑλλάδος, ποῦ καὶ πάλι εἰδείξε τὴν ἀγάπην του καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν φυλὴν μας μὲ τὸ νέο του βιβλίον «τὸ πρόβλημα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας» βιβλίον ποῦ θ' ἀφήσει ἐποχὴν ὅχι μόνον γιὰτί εἶνε πρωτοτυτικώτατον, ἀλλὰ καὶ γιὰτί αὐτὸ κατόρθωσε νὰ βάλῃ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα στὸν μεγάλον κύκλον τῆς Ἐπιστήμης, βγάνοντάς το ἀπὸ τὰ στενὰ τῶνορα, ὅπου μὲ τὴν προστασίαν τῆς ἐξουσίας, ἡ μὲ ἰερωξαστικὴν τρομοκρατίαν, εἶχαν βουληθεῖ στὴν σιωπὴν νὰ τὸ κρύβουν, ἐκεῖνοι ποῦ τώρα εἶνε ἀναγκασμένοι νὰ τὸ συζητοῦν, καὶ ἔτσι νὰ ἀποδείχνουν ὅλη τὴν ἀρχὴν τοὺς τὴν ἀσυστάσις.

Ἀλλὰ καθὼς στὴν Ἰνδία ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις, ἂν ἤθελε πιτύχει, ἂν ἤθελεν καταργηθεῖ οἱ κοινωνικαὶ τάξεις ποῦ ἐκρατοῦσαν τὸ Ἰνδικόν ἔθνος, διασπασμένο, ἂν μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς λαϊκῆς καλῆς νέας ζωῆς, θ' ἐξέδωκεν στὸ λαὸν ἐκεῖνον νέα δύναμις, δύσκολα ὁ πολιτισμός του θὰ ἐξέπεστε, ὁμοίως καὶ οἱ μᾶς μία κοινωνικὴ μεταρρύθμισις θὰ κάμει νὰ πέσει ἡ συνθηματικὴ, ἐπισθοδρομικὴ καὶ ψεύτικη μουμιόγλωσσα τῶν καλαμαράδων, ποῦ καὶ ἐφημέρη δόξα ἂν ἀπολαβαίνον, ἄλλο ὄνομα παρὰ κωμικὸν δὲν θ' ἀφήκουν στὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ μίαν ἡμέραν γι' αὐτοὺς ἕνας Ἑλληνας Βεργίλιος θὰ εἰπεῖ ἴσως ἀλλάζοντας μόνον τὰ ὀνόματα:

«Ὅσοι τὸν Μάβιο δὲν μισοῦν τὴν ποιήσῃ σου ὡς στέργουν, Μαίβιε, κι' ὡς ἔφρουν ἄλους καὶ τραγοῦς ὡς ἀρμύζουν.» (51)

Κρασάδες (Κέρκυρα), Δεκέμβριος 1903.

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- (1) Πρβλ. Das Problem der neugriechischen Sprache, σελ. 86.
- (2) Αὐτ. σελ. 92 καὶ ἐφ.
- (3) Monier Williams, Indian Wisdom σελ. XXVIII.
- (4) Ἀναγνώσματα συγκριτικῆς Γλωσσικῆς, Whitney καὶ Jolly, μετάφρ. Χατζηδάκης σελ. 307 καὶ ἐφ.
- (5) Weber, History of Sanskrit literature, 2 καὶ ἐφ.
- (6) Original Sanskrit texts II 2, 213 καὶ Lassen, Indische Alterthums kunde II 2 1164.
- (7) Πρβλ. Lefmann, Geschichte des alten Indien σελ. 38.
- (8) Geschichte der alten Sanskritliteratur σελ. 4.
- (9) Πρβλ. 3.97-107
- (10) Πρβλ. Whitney αὐτ. 320 καὶ ἐφ.
- (11) Πρβλ. Weber, αὐτ. σελ. 17 καὶ ἀλλ., Lassen,

αὐτ. II 2, 941 καὶ ἐφ.

(12) Τὸ ζουμὶ τοῦ φυτοῦ Asklepias acida, Παλαιοπερσικὰ Haoma, (18. Bögthlingk Sanskrit. Wörterbuch 145. Soma.

(13) 18. Paul Stengel, Die Griechischen Sakral Altterthümer, σελ. 31 (§ 23).

(14) Πρβλ. Lassen I, 1006 καὶ ἐφ.

(15) IE 1, 54, 57 καὶ 64.

(16) XIII 163, στίχ. 1643.

(17) Οἱ τρεῖς ἀνώτερες τάξεις εἶνε οἱ βραχμῆνες, οἱ πολέμιστες καὶ οἱ γεωργοί.

(18) Πρβλ. Lassen I 1012, II 2. Oldenberg. αὐτ. σελ. 13.

(19) Manual of Indian Literature σελ. 29

(20) Lassen I 2, 1011.

(21) IE 1, 59 καὶ ἀλλ.

(22) Mon. Williams. Αὐτ. σελ. 158.

(23) Πρβλ. Oldenberg, αὐτ. σελ. 144. Whitney αὐτ. 674.

(24) 18. Lassen. Αὐτ. II 2 1162 καὶ ἐφ.

(25) Αὐτ. II 2. 492.

(26) Αὐτ. 490.

(27) 18. Dowson Classical Dictionary of Hindū Mythology etc σελ. 26.

(28) Lefmann Αὐτ. σελ. 767 καὶ ἐφ.

(29) Lassen. Αὐτ. I. 1009.

(30) Πρβλ. A. Κεφαλληνίου Αἱ Ἑλληνίδες ἑταῖραι ἐν τῷ Ἰνδικῷ δράματι. (Ἀθήνα 1887) σελ. 15.

(31) Lassen II 2 961.

(32) Στράβ. IE 1, 136, καὶ ἀλλ.

(33) Τὸ 312 π.Χ. ὁ Σέλευκος ἐδιδάχθηκε τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐσύστησε βασιλεῖον μεταξὺ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Εὐφράτη.

(34) III. 346.

(35) Ὁ Δίων ἐζοῦσε στὸν 8. μ. Χ. αἰῶνα. στὴν ἐποχὴ τοῦ Τραϊανοῦ. Μαζὶ μὲ ἄλλα λέγει (Edit Reiske σελ. 253) «Ὅποτε καὶ παρ' Ἰνδοῖς φασὶ τὴν Ὀμήρου ποιήσιν ἔσεσθαι, μεταβαλόντων αὐτὴν εἰς τὴν σφετέραν διάλεκτον τε καὶ φωνήν».

(36) Indische Studien II. 161-165 καὶ History of Indian Literature 186 καὶ ἐφ.

(37) Lassen I 2. 537.

(38) Αὐτ. 1004.

(39) Ἡ γλῶσσα (λέγει ὁ Lefmann. αὐτ. σελ. 169.) λίγο λίγο εἶχε γάσει ἀπὸ τὴ δύναμιν τῆς καὶ τὴν ἀρχαϊκότητά της. Μεγαλόνοντας ὁλόγισα μέσῃ ἀπὸ τὸ ἴδιον χωράφι τῶν παλαιοβασιλικῶν ὄρων, ὅπου ἔχουν τὰς ρίζας τοὺς καὶ τὰ ἄλλα δημοτικὰ ἰδιώματα, ξεπερνᾷ στὸ ψῆλωμα ὅλα ἄλλα καὶ δὲν ἀκολουθεῖ κανένα στὴ φυσικὴν τοὺς ἔξωσιν, καταντάει ὅλο καὶ τεχνητότερον γέννημα, γιγῆμα ἀποκλειστικὸ τῆς διαλεκτικῆς κοινωνίας, τῶν βασιλευσάντων καὶ τῆς βραχμаниκῆς τάξης, ποῦ κρατοῦν γιὰ τὸν αὐτό τοὺς τὴ μόρφωσιν, τὴν περιποίησιν, καὶ τὴν φροντίδα τῆς γλώσσας.

(40) Ὁ πρόλογός μου στὴ μετάφρασιν τῶν ἔργων τοῦ Καλίδασα, ποῦ ὁ πρῶτος τοὺς τόμους, μὲ τὴ Σακούνταλα, θὰ δημοσιευτεῖ εἰς λίγους μῆνας, θὰ περιέχει καὶ μίαν σύντομην ἱστορίαν τῆς σανασκρικήας φιλολογίας.

(41) Whitney Αὐτ. 369.

(42) Hist. of Ind. Lit 176.

(43) Αὐτ. 137.

(44) Präkr. ta-pakāra X καὶ ἐφ.

(45) Πρβλ. A. Κεφαλληνίου αὐτ. σελ. 5.

(46) II 160.

(47) Weber. Αὐτ. 176.

(48) Krumphaeher. Αὐτ. σελ. 207 σημ. 71).

(49) Manavadharmaśāstram. II. 114 καὶ 115.

(50) J. G. Fichte, Beitrag zur Berichtigung der Urtheile des Publikums über die französische Revolution, I, 1. στὸ τέλος.

(51) Boux. Ἑκλ. III. 90—91.

μεγαλότερες ἐλπίδες μου καὶ δὲν ἔχω ἕδικο. Ἑλένη. (τὴ φιλεῖ). Τώρα θέλω νὰ παίξω καὶ μὲ τὸ παιδί μου. Φέρε τον ἐδῶ ἐσὺ.

Ἡ Ἑλένη (μὲ χαρὰ ἐρχόμενη στὴν πόρτα τοῦ κορινθίου). Fräulein Lore, lassen sie, bitte, das Kind hier holen.

Ὁ Κωσταντίνος (κοιτάζοντάς τη). Ἡ γυναῖκούλα μου καὶ τὸ παιδί μου (Ἡ Ἑλένη κρατῶντας τὸ Μίμη ἀπὸ τὸ χέρι ἐπιστρέφει). Τὸ σπίτι κ' ἡ οἰκογένεια· κάθε ἄλλο, ψέμα εἰς τοῦτον κόσμον. Ἑλὰ δῶ, Μίμη.

Ὁ Μίμης (ἐρχόμενος). Πρῶτα νὰ μαλόνετε κ' ὕστερα νὰ φιλεῖτε.

Ὁ Κωσταντίνος (μὲ γέλιο ἀρπάζοντάς τον ἐπὶ ἀγκαλιά του). Ἔτσι εἶνε οἱ καλοὶ πατεράδες· καὶ τὰ καλὰ παιδιά ἀκούνε πάντα τοὺς πατεράδες κ' ἔτσι οἱ πατεράδες δὲν τὰ μαλόνουν ποτέ, μὲν τὰ φιλοῦνε ὁλοέναν.

Ὁ Μίμης (γελῶντας δυνατὰ). Μὴ σὰς λένε καὶ γαργαλιέμαι... (κατορθώνει καὶ τοῦ ξεφεύγει) Πιάστε με ἂν μπορεῖτε. (κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸ τραπέζι).

Ὁ Κωσταντίνος (κυνηγῶντας τον). Στάσου νὰ ἴδεις.

Ὁ Μίμης (ξεφύγοντας μὲ γέλιο καὶ κρυδόμενος πίσω ἀπὸ τὸν πολυθρόνα). Δὲ μπορεῖτε... Δὲ μπορεῖτε...

Ὁ Κωσταντίνος (ἐξακολουθεῖ νὰ τὸν κυνηγᾷ μὲ γέλιο).

Ὁ Μίμης. Οὔτε ἡ μαμὰ μπορεῖ! Κανείς δὲ μπορεῖ!

Ἡ Ἑλένη (γελῶντας κι αὐτὴ). Ἐγὼ θὰ σὲ συλλάβω

μὲ μιάς. (Τὸν κυνηγᾷ κάμποσον μὲ γέλιο. Τέλος τὸν πολιορκεῖ εἰς μιά γωνίαν καὶ ὅταν ἀπλάνει ὁ Κωσταντίνος νὰ τὸν πιάσει, ἐκεῖνος θέλοντας νὰ φύγει, γλιστρεῖ καὶ πέφτει χέμου κι ἀρχίζει τὰ κλάματα).

Ἡ Ἑλένη (σηκόνοντάς τον). Ἄου! Ἄου! Ποῦ βάλεσε τὸ μικό μου... (Ἐνῷ τὸν φιλοῦν μὲ γέλοισιν, μπαίνει ὁ γεροσυνταγματάρχης ὁ Λεκαπηνός).

Ὁ Συνταγματάρχης. Κοιτάχτε νὰ ἴδετε. Βροντῶ τὴν πόρτα, μοῦ ἀνοίγουν. Ἀνεβαίνω μὲ τὰ σπιρούνια μου, ἀντάρα ὁλοῦθε κεσσεῖς τίποτις. Ὅλο καὶ παιχνίδια εἰ...

Ἡ Ἑλένη. Καλέ, ὁ θεός. (ὁ Κωσταντίνος γελάει). Καθεῖστε, θεῖς. (ἀφίνει τὸ Μίμη καὶ προσφέρει τὴν πολυθρόνα στὸν συνταγματάρχη).

Ὁ Συνταγματάρχης. Ὁ κατῶ. (κάθησε). Ἑλὰ ἐδῶ ἐσὺ τώρα ὁ γεροπαππούς, βλέπεις, πάντα κατῶ θὰ φέρνῃ ἐπὶ τὴν τσέπη του (βγάνει μίαν ὠραία μπομπονέρα καὶ τὴν δεικνύει στὸ Μίμη).

Ὁ Μίμης (τρέχοντας κοντά του). Τὸν παππού ἐγὼ ἀγαπᾶω... Τὸν παππού. (πέρνει τὴν μπομπονέρα καὶ τοῦ φιλεῖ τὸ χέρι).

Ὁ Συνταγματάρχης. Οὐφ! Τὴ καίρος! ἕνας διαβολογάργας! Ἐρχομαι ἀπὸ τὰ Μηλιωτέα. Ὁῶ φρενῶν, παιδιά μου, ὅζω φρενῶν...

Ἡ Ἑλένη. Ποιὸς; ἡ Μάρθα;

Ὁ Συνταγματάρχης. Ποιὰ Μάρθα, καλέ; Ἐνα νεοφαντάσιμον φρούτο, μιά κυρία Φαντασμένη.

Ὁ Κωσταντίνος. Ὁ εἶναι ἡ κ. Φαντασμένη. Δὲν διαβάζετε στὶς ἐφημερίδες πόσα γράφονται γι' αὐτὴ ταχτικά;

Ὁ Συνταγματάρχης. Δὲ μὲ ζιπάκουν ἐμένα αὐτὰ. Αὐτὲς σου οἱ ἐφημερίδες, ὅπου καμιά τρέλα, ἀμέσως τὴ βαυλίζουν.

Ἡ Ἑλένη. Μὰ τί πρᾶμα εἶναι ἡ κ. Φαντασμένη;

Ὁ Μίμης. (σεύγει βλέποντας πῶς οἱ ἄλλοι λίγο τὸν προσέχουν).

Ὁ Συνταγματάρχης. Ξέρω καγώ; Ἐνα εἶδα μονάχα στὰ Μηλιωτέα, πῶς αὐτὴ ὅλο νὰ ἐπιδείχεται ἡθελε καὶ νὰ λέει τί γίνεται ἐπὶ τὴν Εὐρώπην· γιὰ τίς γυναῖκες μιλοῦσε, χειραφεσίες ἡθελε, ἀηδίες, τόσο ποῦ δὲν ἀνθεῖξ καὶ τῆς εἶπα: Νὰ σὰς πῶ, κυρά μου, ἡ γυναῖκα πρέπει νάιναι κόυ-κλα τοῦ ἄνδρος τῆς καὶ γι' αὐτὸ ἐπλάστηκε. Ἀν αὐτὸ δὲ γένετα ἐπὶ τὴν Εὐρώπην, καὶ ἐπὶ τὴν Ἀμερικὴν τόσο τὸ χειρότερον καὶ γιὰ τίς γυναῖκες καὶ γιὰ τοὺς ἄνδρες τοὺς. Ἐμεῖς αὐτὰ δὲ θὰ τάφισουμε νὰ μποῦνε στὸν τάφο μας...

(Ἀκολουθεῖ)

(Ἀκολουθεῖ)

(Ἀκολουθεῖ)

(Ἀκολουθεῖ)

(Ἀκολουθεῖ)